הנדון:

שלום קטן

לא האמנתי למראה עיני כאשר ראיתי את הכותרת הראשית בעמוד הראשון של לה מונד, שהציץ מכיס שכני בקרון התחתית הפאריסאית. ירדתי בתחנה הראשונה ומיהרתי לקנות את הגיליון.

הכותרת הודיעה כי שר־החבית חון הישראלי, הגנראל משה דיין, אמר שאומנם אסור להכריז בגלוי על סיפוח השטחים, אך שיש לי־צור עובדות קיימות.

יום לפני כן הודיע לה מונד, כמו כל עיתוני העולם, כי נערכים גישושי־שלום רציניים ביותר בין ישראל וירדן. דברי דיין יכלו להתפרש רק כהודאה צינית בכך שישראל כלל אינה מעוניינת בשלום כזה.

הקורא הצרפתי נאלץ לחסיך את המסקנה שהגישושים הדיפלומאטיים של אבא אבן הם מסך־עשן, וכי מאחרי מסך זה פועלת ממשלת־ישראל בשקט למען סיפוח השטחים, בלי הכרזות רשמיות.

★ ★ ★

חיכה אמרתי לעצמי: זה לא יכול להיות. לא ייתכן כי דיין ינאם נאום כזה, ברגע עדין כזה.

אומנם, משה דיין פינק אותנו, מאז המלחמה, בגילויים ספונטניים של חוסר־אחריות מלבב. אך אפילו דיין — כך אמרתי לעצמי — אינו מסוגל להגיע לשיא כזה.

לרגע קט עלתה בליבי המחשבה שיש כאן אי־הבנה, או אפילו מעשה של זדון. אולי שמו העיתונאים, בשגגה או במזיד, בפי דיין דברים שלא אמר, ושלא יכול היה לומר?

אולם בדיקה קצרה העלתה כי הציטוט הוא נכון, ואף מדוייק.

אם כן, מה קרה כאן? מה רצה דיין לעשות?

על כך תיתכן רק תשובה אחת:

הוא רצה לגעוץ סכין בגבו של אבא אבן.

או, בלשון מדינית: הוא רצה לטרפד את גישושי־השלום בעודם באיבם.

דיין אינו מאמין בשלום, ואינו רוצה בשלום. הוא מנהיג המלחמה. ערב המלחמה האחרונה עלה לגדולה, הגיע לסף השילטון העליון. ערב המלחמה הבאה — אם תהיה — יפול השילטון לידיו כפרי בשל.

טיבעי, איפוא, שאיש כזה יראה בעין רעה מאוד מהלך מדיני העלול למנוע את המלחמה הבאה.

★ ★ ★

עם כל הכבוד לאורך־ראייתו של דיין, סבורני כי הפעם הוא טועה.

אילו הייתי אחד מאותם המתפללים בלילה למלחמה, למיפוח השטחים ולכיבוש שטחים נוספים — הייתי מחייב בהחלט את ה' מהלך האחרון של אבא אבן.

דחקא מי שרוצה במלכות ישראל, מנחל מצריים ועד הנהר פרת, ואף מי שמסתפק בארץ־ישראל השלימה משני עברי הירדן, צריך להיות מעוניין בפעילותו הקולנית של משרד־החוץ הישראלי בימים אלה.

מדוע?

המלחמה הבאה יכולה להיות מכוונת רק נגד עבר־הירדן. וגם מה שחסר עדיין לישראל השלימה נמצא בגדה המזרחית של נהר זה.

יהיה זה שיגעון לתקוף עתה את מצריים, בה מתבצרים הרוסים. מסוריה אין מה לקחת, מלבד את הר־הדרוזים. לבנון חוסה תחת כנפי ארצות־הברית והצי השישי.

המטרה לכל שוחרי המלחמה והכיבושים היא, איפוא, עבר־הירדן.

אבל אי־אפשר להשקיף אל מעבר לירדן, מעל לכוונת הרובה, מבלי להבחין במכשול מדיני חמור.

★ ★ ★

ממלכה ההאשמית הירדנית היא בת־חסות אמריקאית. כל עוד שולט בה המלך חוסיין, תהיה כל התקפה עליה — מוצדקת או בלתי־מוצדקת — כרוכה בהתנגשות חזיתית עם ארצות־הברית.

ואפילו משה דיין מבין, בלי ספק, כי התנגשות כזאת היא מסוכנת ביותר.

קודם כל, מפני שהרואה במלחמה את חזות הכל, זקוק לנשק.

נשק זה יכול לבוא רק מאמריקה. אין אפשר להשיג את חמישים הפאנטומים, למשל, בשעה שמתנכלים לאינטרסי ארה"ב.

יתר על כן, לא תמיד אפשר להישאר בשטחים כבושים. הדבר אפשרי כיום, מפני שארצות־הברית וברית־המועצות נמצאות משני עברי המיתרס המיזרח־תיכוני.

אך אם תצטרף גם וושינגטון לדרישת הפינוי, יהיה המצב הרבה יותר קשה. ואין ספק שזה יקרה אם נכבוש נתח נוסף של ממלכת חוסיין.

לכן, כל מי שמעוניין באמת בהתקפה על עבר־הירדן, למען מלכות ישראל השלישית, צריך לקבוע לעצמו יעד מדיני מוגדם ומכריע: לנתק את חוט־הטבור המקשר את ירדן לארצות־הברית.

כלומר: להביא לנפילת שילטונו של חוסיין.

★ ★ ★

איך עושים את זה? הדרך הפשוטה ביותר היא להציג את חוסיין כבוגד בעניין הערבי, כמפקיר ירושלים, כמשרת הציונים.

מזה שבוע עושה זאת משרד־החוץ שלנו בכישרון רב.

הוא מכריז בקולי־קולות שיש עם ירדן. הוא רומז על כך שהמלך לותר על ירושלים.

ידיעות על כך — שמקורן ברובן מירושלים — מציפות את עיתוני העולם. קול ישראל גרתם למערכה בכל השפות.

אילו הייתי דיין, הייתי דווקא מצטרף למערכה זו. הייתי עולה על במת היכל האו"ם תרבות כדי לברך את המלך על נכונותו לחסל את אירגוני־החבלה הפלסטינים, על כתנתו לנטוש את המתנה הערבי המאוחד, על החלטתו לתתר על שטחים נרחבים.

כבר היום מתנגד המלך על כיסאו כשיכור. אף אוהדיו המושבעים ביותר בוחשינגטון משוכנעים כי די עתה בדחיפה קטנה ביותר כדי להורידו שאולה.

הפירסומת הנוכחית עשוייה לספק את הדחיפה הזאת.

אם ייפול המלך, תהיה הדרך פנוייה בפני כל הסיפוחיסטים למיניהם. המישטר החדש בירדן יתבסס על אירגוני־החבלה הפלסטינים, והוא יהיה עוין לארצות־הברית. תמולה רוסית, השפעה רוסית, נשק רוסי יחדרו אל עבר־הירדן.

במצב כזה תוכל ישראל לפלוש אל הגדה המזרחית — על־מנת לשתק את כסיסי החבלנים ולמנוע הפגזת יישובי עמק־הירדן, למשל — בלי כל קושי מדיני.

★ ★ ★

יש בתיאור הנ"ל, כמובן, הגזמה מכוונת. איני חושד במשה דיין שהוא מכלכל את מעשיו במחשבה תחילה, ואיני חושד במשרד־החוץ שהוא מתעמק בתוצאות תאוות־הסיפרסומת שלו.

מה היה קורה אילו נהגו אחרת?

נניח לרגע כי דיין אינו מוכן להקריב את סיכויי־השלום על מיזבח הקאריירה שלו, וכי אבא אבן מתכוון באמת ובתמים להגיע להסדר־שלום עם המלך חוסיין, ואינו עושה את המהלכים הנוכחיים רק כדי לאחז את עיני האמריקאים.

★ ★ ★

האם שלום כזה ייתכן? האם שלום כזה יהיה טוב?

שאלות אלה חייבות להישאל, וחובה היא לנסות להשיב עליהן.

אין ספק כי המלך חוסיין שואף לשלום שיחזיר לו את כל השטחים הכבושים, או כימעט את כולם, ואף יעניק לו בירושלים מעמד שיציל את כבודו.

הוא יודע, אומנם, כי כריתת שלום כזה עלולה להביא להפלת מישטרו. אך הוא יודע גם כי בהעדר שלום כזה נחרץ גורלו לכשלון, ושהוא יימעך בין הפטיש הפלסטיני והסדן הישראלי.

אין גם ספק כי גמאל עבד־אל־נאצר מעוניין מאוד בהרגעת המצב במרחב, מבלי שיצטרך לעשות מצידו מחווה גלוייה של השלמה עם ישראל. הוא חושש שאם יוסיף המצב להידרדר תפרוץ מלחמה חדשה, שתנחיל לו מפלה גדולה נוספת ו/או תביא להסיכת מצריים למושבה סובייטית. שלום ישראלי־ירדני הוא גם בשבילו פיתרון.

לכן אפשרי השלום עם חוסיין, בתנאי שממשלת־ישראל תהיה מוכנה לשלם את המחיר — ויתור על השטחים המוחזקים, כולם או רובם המכריע, וקביעת נוכחות ירדנית כלשהי במקומות הקדושים.

זה אפשרי. האם זה רצוי?

★ ★ ★

אם הבריחה היא בין סיפוח השטחים, שפירושו מלחמת־נצח עד לחיסול הדדי, ובין שלום עם מישטר ערבי גרוע ורגוע — אני דוגל בשלום.

אני מאמין כי שלום קטן עדיף על מלחמה גדולה.

אני מאמין כי שלום רע טוב ממלחמה טובה.

אולם שלום טוב עדיף על שלום רע.

ושלום טוב לא ייתכן עם חוסיין — וב־וודאי לא עם חוסיין לבדו.

בהדאי, שלום עם המלך עדיף על חוסר־שלום. כי עצם העובדה שממשלה ערבית אחת השלימה סופית עם ישראל, וכרתה עימה שלום רשמי — יש בה התקדמות עצומה לקראת שלום של ממש.

אולם שלום כזה יהיה פריך. כי אין המלך מייצג אלא את מישטרו.

שלום שיושג מעל לראשם של הפלסטינים, בלי שיתופם, בלי הסכמתם, בלי פיתרון בעייתם הייסודית — ספק אם יחזיק מעמד. הוא יהיה פריץ לכל רוח.

★ ★ ★

אל אחזור כאן שוב על הדרך האלטרנטיבית המוצעת על ידינו — כריתת שלום ישיר עם האומה הפלסטינית עצמה, תוך כינון מדינה פלסטינית, שתושיט את יד האחת לישראל ואת ידה השנייה לעולם הערבי. אין סיכוי שממשלת־ישראל תבין זאת במהרה.

אך גם מי שרוצה להשיג שלום עם חוסיין, תחת חסות אמריקאית, ואינו מסוגל ללכת בדרך נוספת ומהפכנית יותר — אינו יכול להתעלם מן הפלסטינים.

לכן הייתי מציע כי ממשלת־ישראל תעמוד על כך שבכל משא־ומתן שייפתח עם חוסיין יוזמנו הפלסטינים כשותפים מלאים.

אני מציע שייאמר במיקרה זה לעם הפלסטיני, על דעת ירושלים ועמאן, כי אחרי השגת הסכם עקרוני על הסעיפים המדיניים, הביטחוניים והכלכליים של שלום משני עברי־הירדן, ייתנו לפלסטינים עצמם להחליט אם רוצים הם להצטרף לשלום זה כחלק מירדן — או כמדינה פלסטינית נפרדת.

שלום עם המלך יהיה שלום קטן. השלום עם האומה השכנה יהיה שלום גדול.

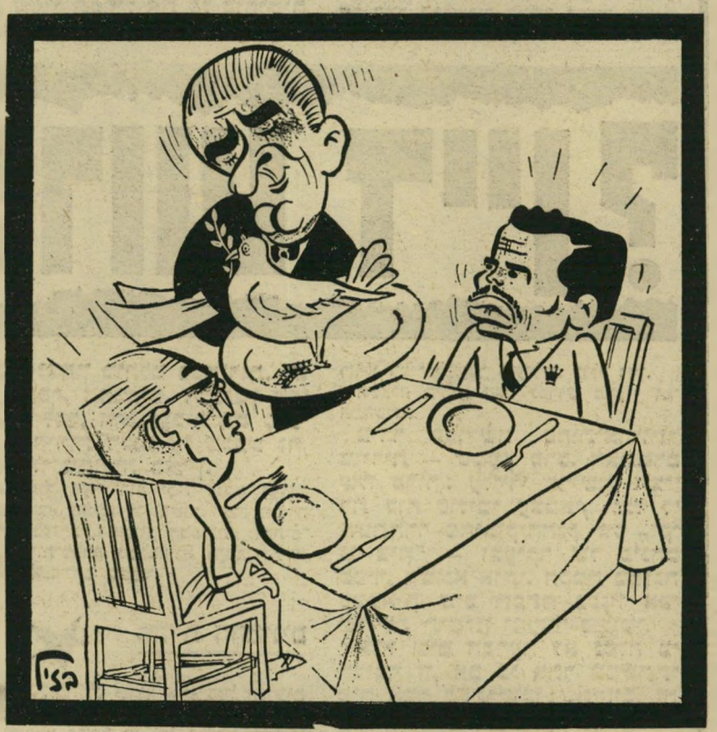

"איך אוכלים את זה?"

מאת **אורי אבנרי**